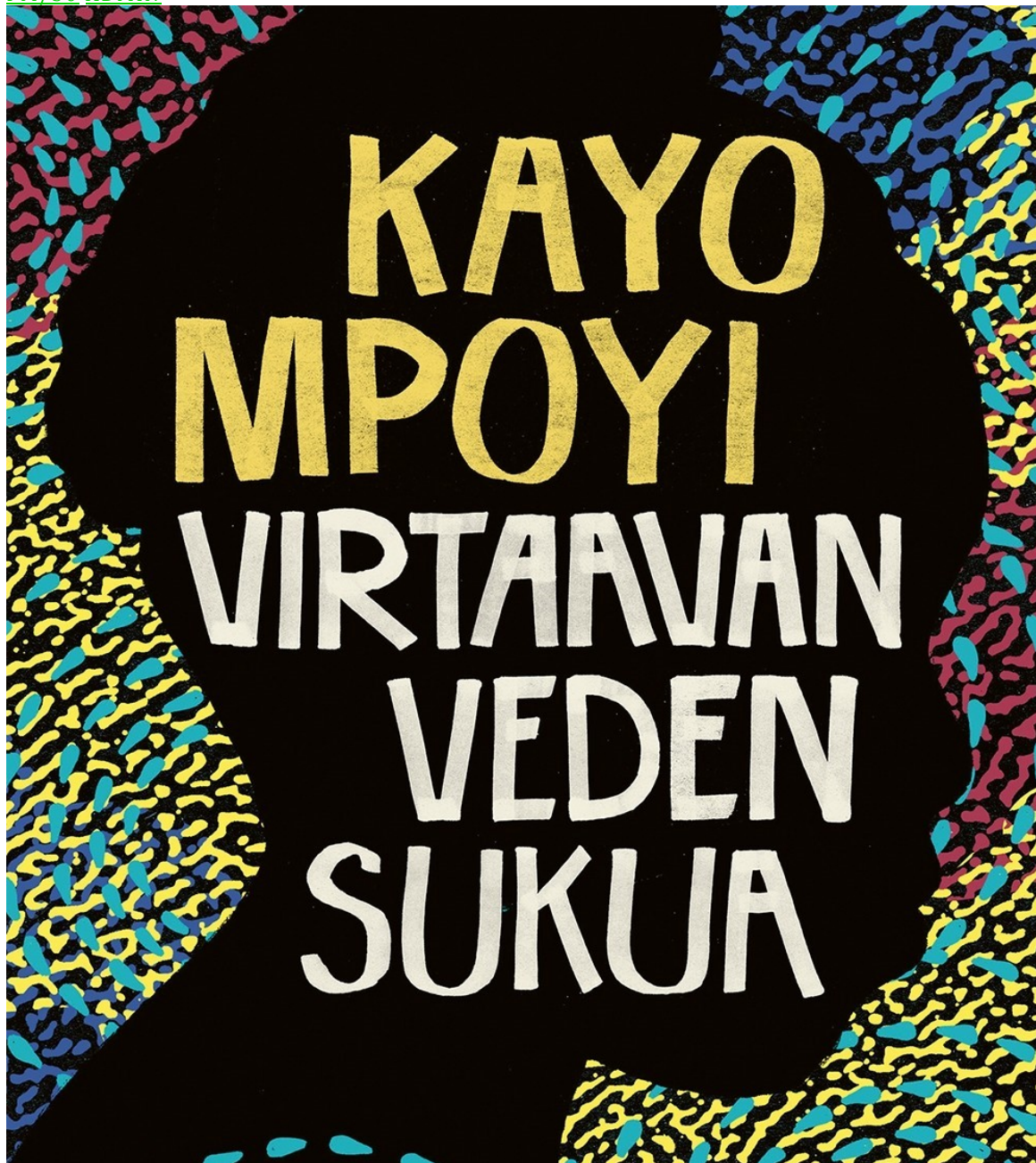

Kayo Mpoysi: Virtaavan veden sukua

PM/30 ADMIN

MIRVA KARKINEN (29.11.2020)

Ruotsalaisen **Kayo Mpoysi** esikoisteos *Virtaavan veden sukua* (2020) on unenomainen kertomus kongolaisen suvun vaiheista ja erityisesti suvun naisten rooleista. Kirjailija on käyttänyt romaanin inspiraationa tansanialaisen sukunsa tarinoita ja muistoja. Teos ei kuitenkaan ole autofiktiivinen, sillä kertomuksen hahmot ja tapahtumat ovat täysin fiktiivisiä, eivätkä suoraan linkity kirjailijan omaan elämään. Kaiken keskiössä on suullinen tarinankerrontaperinne, jonka avulla suvun jäsenet rakentavat siltoja sukupolvien välille.

Punaisena lankana toistuu perheen tytöille annettava nimi Mai, jonka yllä häilyy isomummu-Mailta jäänyt kauhistuttava kirous.

Kun Upanga 81 -talokompleksiin muuttaa uusi naapuri, Monsieur Éléphant, alkaa viisivuotiaan Adin elämässä uusi ajanjakso. Omituisesti käyttäytyvä naapuri jahtaa Adia ja hänen 12-vuotiasta isosiskoaan, Dinaa, yrittäen houkutella heitä kattoterassille tai Monsieur Éléphantin makuuhuoneeseen. Pian Adi alkaa ihmetellä, mitä on "se valkoinen, jota valuu vatsaan ja tahmaa alapään (Mpoyi 2020, 75)". Adi nipistää reitensä tiukasti kiinni, jotta kukaan, varsinkaan perheen äkkipikainen ja voimakasluontoinen isä, ei saisi tietää tapahtuneesta. Jo lapsena Adi on nimittäin kuullut varoittavia tarinoita suvun naisista, jotka ovat toiminnallaan häpäisseet perheen ja saastuttaneet sukunsa. Kukaan ei nuhtelee miehiä, sillä vika on aina vain naisissa. *Virtaavan veden sukua* osoittaakin uskottavasti ja samastuttavasti, miten vanhempien arvot sekä normit siirtyvät perimätietona lapsille.

Lukija kulkee Adin mukana ja seuraa hänen kasvuaan vuosien ajan. Tarinan edetessä isosisko Dina ehtii karata kotoa ja pikkusisko Mai käy läpi sairastelun kierrettä, joka on tyypillistä suvun Mai-nimisille. Kertomus on kuin läpileikkaus suuren perheen vaiheista, jossa vanhimmat sisarukset elävät etäisinä hahmoina jossakin kaukana, ehkä aivan eri maassa. Yhtä etäisinä perheen toimintaan vaikuttavat edesmenneet sukulaiset, sillä heidän tekonsa ovat littäneet jäljet koko suvun tuleviin vaiheisiin. Kaikkea yhdistää kuitenkin vesi, jolla on voima viedä mennessään ja tuoda tullessaan.

Teoksen käännoistyössä on käytetty värikästä kieltä. Adin elämä lapsen silmin näyttäytyy hyvin erilaisena, kuin perheen moniääniset sukutarinat. Teoksen kielestä paistavatkin läpi niin perheen äidin, isomummu-Main, isosisko Dinan ja monen muunkin hahmon omat äänet. Kerronnassa Adin narratiivi sekoittuu suvun tarinoihin ja suulliseen perimään, joten lopputulos on sekoitus lapsen havainnointia ja opittua tarinankerrontaa.

Romaanin kirjoitusasussa leikitellään useilla eri kielillä. Koska hahmot ovat kongolaisia, ja he puhuvat useita eri paikallisia kieliä, sanoilla on oma merkityksensä tietyllä kielellä lausuttuna. Suomenkieliseen, käännettyyn sanastoon sekoittuu esimerkiksi lingalaa, englantia ja ranskaa. Useissa lauluissa ja sanonnoissa käännoksen rinnalle on jätetty alkuperäinen ilmaus, jotta lausahduksen ydin säilyisi muuttumattomana. Tällainen esimerkki löytyy sivulta 251, kun Adi laulaa siskonsa kanssa:

"Zamba ooo zamba, Metsä oi metsä

Zamba mokili ya nyama Zamba, Metsä eläinten valtakunta

Zamba ooo zamba, Metsä oi metsä"

Virtaavan veden sukua on kertomus lapsen kasvamisesta yhteiskunnallisen kriisin keskellä. Kodin ulkopuolella, kaukaisissa kaupungeissa kärsitään levottomuuksista, sillä sisällissota runtelee maata. Murrokset eivät kuitenkaan kosketa Adin elämää, sillä lapsen silmin maailma on yhtä leikkiä ja kertomattomia tarinoita. Sisällissotaa kiinnostavampia ovat sisarukset, jotka kulkevat Adin kanssa samaa matkaa. Kirja kuvaakin uskottavasti Adin ja hänen sisarustensa välille syntyviä siteitä, jotka venyvät ja muuttavat muotoaan vuosien kuluessa.

Yhdeksi teoksen kantavaksi teemaksi muodostuu väkivalta. Sitä esiintyy kirjassa yksilön ja yhteiskunnan tasolla, sillä molemmat ovat lähes jatkuvasti läsnä. Niin Adin omassa elämässä kuin suvun tarinoissakin nainen joutuu usein kärsimään seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai muusta väkivallanteosta. Raskaaksi tuleminen avioliiton ulkopuolella on suurimpia häpeän aiheita, joita nainen voi perheelleen tuottaa. Adi alkaakin pelätä vatsaansa korventavaa valkoista tahmaa, joka saattaa muuttua vauvaksi. Myös koulussa Adi kohtaa halveksuntaa, sillä opettaja patistaa hänet luokan eteen seisomaan ja kirjoittaa liitutaululle isoin kirjaimin "lost women". Tultuaan seksuaalisesti hyväksikäytetyksi Adi asettuu sukunsa kertomusten jatkumoon, jossa naiset kantavat häpeää hiljaisina harteillaan. On selvää, että suullisessa tarinankertomusperinteessä syntiseksi leimataan ainoastaan naiset. Kukaan ei kerro tarinoita esiaviolliseen seksiin sortuneista miehistä, vaikka he syyllisiä ovatkin.

Yhteiskunnallisen väkivallan elementti ilmenee teoksessa näkyvimmin Adin sisaruksista puhuttaessa. He asuvat Zairessa, jossa sisällissodan seurauksena kuolee ihmisiä päivittäin. Asetelma pakottaa hahmot ja lukijan vertailemaan eri väkivallan muotoja keskenään: miksi ihmisillä riittää myötätuntoa sodan uhreja kohtaan, mutta perheen sisällä tapahtuva väkivalta hyväksytään hiljaa? Kyse on loppujen lopuksi kulttuurillisista normeista ja kollektiivista arvoista. Adin perheen sukupolvelta toiselle siirtyneet tarinat valottavat arvojen syntyhistoriaa: kertomukset eivät selitä vain Adin suvun vaiheita, vaan myös sukupuolten välisen epätasa-arvon normalisoitumista. Vaikka sisällissota ravistelee vanhaa kulttuuria ja pakottaa yhteiskunnan uudistumaan, konservatiiviset arvot jatkavat elämäänsä äidiltä tyttärelle.

Romaani on kertomus yhteiskunnallisesta muutoksesta, mutta myös erinäisten mallien itsepintaisesta muuttumattomuudesta. Adi kasvaa historiallisesti hämmentävässä taitoskohdassa, jossa ihmiset vaativat vapautta, mutta perinteet eivät salli ihmisoikeuksien toteutumista. Ainoa horjumaton totuus, johon voi luottaa, on jumala. Adi käykin useita keskusteluja jumalansa kanssa yrittäen hahmottaa rajaa oikean ja väärän välillä. Lopulta kuitenkin myös jumala alkaa tuntua väärältä.

Kayo Mpoyin romaani *Virtaavan veden sukua* kertoo yksilön tarinan, mutta samalla se heijastelee kokonaisen yhteiskunnan ongelmia ja rajua muutosta. Väkivallan kulttuuri on läsnä kaikkialla, eikä se osoita merkkejä hiipumisesta. Adin kohtalo on kasvaa naiseksi, jonka ympärillä maailma muuttuu. Arvot eivät kuitenkaan muutu, joten isomummu-Main perintö kirouksineen jatkaa siirtymistä sukupolvelta toiselle – muodossa tai toisessa.

LÄHTEET:

Mpoyi, Kayo (2020) *Virtaavan veden sukua* ("Mai betyder vatten", 2019). Suom. Ulla Lempinen. Atena Kustannus

Mirva Karkinen opiskelee kirjallisuutta Jyväskylän yliopistossa

Näyteluku teoksesta:

<https://www.atena.fi/media/virtaavanvedennayte.pdf>